In memoriam

A. R. BUEROV

dr. fra A. R. Glavaš*

PIŠE: A. ELKA

Grobove obilaziti – svetačka je i duboko ljudska pobožnost, ali i najmističniji i najpotresniji doživljaj. Zato bi ih mnogo puta najradije mimoišli sačuvavši prema njima najviši pijetet. To osobito postaje teško onda, kada su ti grobovi, koji su najuže vezani s nama, na tisuće – kao što i jesu. Nastali su i izrasli svi u godinama zadnjega rata, u godini 1945. Ipak usprkos svega toga mi smo ih spremni obilaziti, stavljati na njih svježe kite cvijeća, jer su nam bolno i krvavo dragi. Sjećamo se na razne načine naših mrtvih, jer zaboraviti ih značilo bi zanijekati vlastitu sudbinu. Pa ako ovaj put ne možemo pisati o svim onim tisućama, koje je nezasitno i tragično progutala apokaliptička hrvatska 1945, to barem o nekima. Riječ je o dr. fra Andriji Radoslavu Glavašu, koji je na književnome polju poznat pod imenom A. R. Buerov.

»Buer« je nadimak, kojega seljaci – u hercegovačkom selu Drinovcima, gdje je dr. fra A. R. Glavaš rođen 1909. – daju cijeloj njegovoj obitelji. A kako je još od đačkih dana svoju budućnost namjeravao posvetiti proučavanju ruske literature, to je onda njegov pseudonim dobio formu ruskog prezimena tj. Buerov. Nakon svršenih studija iz hrv. književnosti na zagrebačkom sveučilištu A. R. Buerov postaje profesor na gimnaziji na Širokom Brijegu. Njegovi đaci svi odreda – posebno to vrijedi za više gimnazijske razrede – voljeli su ga, ponosili se njime i s nepatvorenim mladenačkim entuzijazmom slijedili njegova predavanja, koja su za njih bila otkrivenje, jer su bila nova, iscrpna i bogata nijansama autentičnog književnog stila. Taj mladi đački zanos ustvari odgovara istini. Tko je samo jedanput imao prigodu doći u lični kontakt s A. R. Buerovom, imao je osjećaj, da stoji u dodiru s jednom živom inkarnacijom punoga života i unutrašnje dinamike. Bio je dosta niskoga stasa, ali u toj malenoj figuri bilo je nešto od mramorne helenske ljepote. Imao je neodoljivu moć, da neopazice vrši utjecaj na svoj ambijenat ostavljajući posvuda tragove svoje kondenzirane i prodorne ličnosti.

A. R. Buerov nikada nije davao svojom vanjštinom izgleda asketskog pokorništva, ali je bez sumnje bio jedan progresivni svećenički duh, kontemplativan i sabran, koji je iskreno i dramatski proživljavao sve suvremene probleme kršćanstva. U njegovu privatnom životu kardinalne moralne kreposti bile su onaj betonski međaš, preko kojega se nije smjelo prijeći. Poradi toga njegov kršćanski humanitet i svećenstvo bilo je simpatično. Dosta je, da u tu svrhu navedemo samo jednu epizodu iz zadnjih dana njegova života, iz njegove tragedije: U svibnju g. 1945. bio je povraćen s austrijske granice i doveden u Zagreb s ostalom skupinom, koju je po svim predviđanjima čekala sigurna smrt. Tu je imao prigodu, da lako i bez poteškoća ostavi svoje drugove i da se spasi. Ali toga nije učinio. Nije mogao, da kao svećenik ne služi do kraja idealima, s kojima je živio: solidarnost s ljudima u tragediji, koju je i doživio koncem lipnja, kada je strijeljan u Zagrebu od srpsko-komunističkih šumskih horda.

Rimarić Volinski čitajući u »Hrv. Prosvjeti« rasprave iz ruske književnosti A. R. Buerova pomišljao je, sudeći po njihovoj stručnoj kompetenciji, da bi njihov autor imao biti neki rođeni Rus. Sud je svakako laskav, ali nije pretjeran, jer je poznato, da se je A. R. Buerov još od mladih dana svom dušom bacio na književno polje odabravši kao svoje specijalno područje rusku literaturu s namjerom, da bi se osposobio za književnoga kritičara. Kao osmoškolac piše studiju o najkompliciranijem duhu modernoga romana Dostojevskom, koja je objavljena u »Hrv. Prosvjeti« prigodom 50. godišnjice njegove smrti. S jednakom spremom piše i o drugim protagonistima ruske književnosti i o njezinim problemima. Studij književnosti poslije svećenstva bilo je za njega njegovo drugo zvanje, koje je objeručke prihvatio sa svom ozbiljnosti kritičara i pisca. Makar da je bio po svojoj prirodi veoma društven, ipak davši se na književnu

FRA RADOSLAV GLAVAŠ NA FILOZOFSKOM FAKULTETU U ZAGREBU 1935./36.

* Tekst donosimo u izvorniku. Ispravljene su samo poneke gramatičke nepravilnosti ako je to bilo potrebno zbog razumljivosti.

djelatnost, nije mnogo gubio vremena na razonodu i društvene veselice.

Svoje teološke nauke završio je A. R. Buerov u Lillu, u Francuskoj. Tu je imao priliku doći u neposredni dodir s francuskom književnosti. Modernu francusku i modernu rusku književnost, koje su bile domena njegova kritičkoga proučavanja književnosti, čitao je u originalu. Univerzitetske nauke s diplomskim ispitom iz hrv. književnosti svršio je u Zagrebu prikazavši doktorsku dizertaciju o osnivaču moderne hrv. kritike »Jakši Čedomilu«, koja, nakon što je štampana g. 1942, uzvitlala je žestoku polemiku. S A. R. Buerovom polemizirao je na temelju same teze sveučilišni prof. Haller. Disertacija je bila po sebi veoma teška, ali je napisana sa strogo znanstvenim aparatom te je kao takova vrlo uspjela. Ta doktorska radnja, može se reći, da je u minijaturi ogledalo sposobnosti kritičkoga duha A. R. Buerova. U književnim diskusijama predstavljao se je kao fin i senzibilan gospodin, ali stalan i energičan. Ta ista svojstva on je pokazao polemizirajući sa svojim zemljakom Stanislavom Šimićem i s njegovim »Dalekozorom duha«.

U zadnje doba A. R. Buerov bio se je dao na sistematsku izradbu kritičkih sudova o mladim hrv. piscima i pjesnicima. Čitava plejada mladih hrv. pjesnika kupila se je oko njega, kojima se je on bio stavio na raspolaganje ne samo kao ozbiljni i suvereni kritičar, nego kao dobar prijatelj i voditelj. Njegova studija o pjesniku Krklecu štampana u »Hrv. Reviji« g. 1945 smatra se kao zadnja objektivna i definitivna riječ o pjesniku.

Bliži suputnici i drugovi A. R. Buerova dobro znadu, koliko je njega apsorbirao i mučio hrv. nacionalni problem. Hercegovina, u kojoj je rođen, zadahnula ga je elementarnom i vulkanskom ljubavlju prema tragičnoj hrv. zemlji. A literatura, kojoj se je bio posvetio, samo je umjetnički i znanstveno hranila i kultivirala taj njegov probuđeni instinkt. Te svoje patriotske osjećaje držao je na jednoj moralnoj razini i nije dozvoljavao, da se oni pretvore u običnu politiku i politikanstvo: oni su za njega bili misija, nacionalna i socijalna dužnost. Kao student na zagrebačkom sveučilištu bio je među onim motornim snagama, koje su inspirirale u onim tmurnim jugoslavenskim vremenima hrv. nacionalnu i antikomunističku borbu. Na sveučilišnim seminarima bio je zapažen po svojoj književnoj erudiciji, kao sjajan i neoboriv dijalektičar, koji je lomio koplja s komunistima, koji su htjeli pod krinkom književnosti profurtimašiti svoje nazore o životu.

VOJNI SUD KOMANDE GRADA ZAGREBA
Sud.broj: 29o/45.

U IME NARODA JUGOSLAVIJE!

Vojni sud Komande grada Zagreba postavljen od kapetana Ranogajca Vlade kao predsjednika, majora Kapić Ljubodraga i redova Borovac Jovana kao članova suda, Hadžn Dr.Ota kao zapisničara, u prisut nosti Popovac Dr.Zdravka zamjenika istražitelja kao zastupnika optužbe u krivičnom predmetu protiv okrivljenog Filipović-Majstorović Nikole va i drugine, radi djela iz čl.13 i 14 U.V.N. nakon održanog glavnog pretre sa, u prisustvu okrivljenih donioje dne 29.VI.1945

p r e s u d u

1/ Okrivljeni FILIPOVIĆ-MAJSTOROVIĆ NIKOLAV, sin Ante i Marice rogj: Dadulović, rođen 5.VI.1915 u Jeju, katolički svedenik bez imovine novodno neosudjivan,

2/ Okrivljeni GERMOVSEK MARIJAN, sin pok.Ivana, rođen 1o.I.1861 u Stanjici Nemačkoj/Donska oblast/ dovršio teologiju u Kijevu, rukopolo žen za svedenika u Novočerkesku, episkop,novodno neosudjivan,

3/ Okrivljeni MIHKA SPERIDION, sin pok.Ivana i Antonije rogj.Cernov, rog 1902 u Samoboru, pravoslavne vjere, Srbin, udovac,bivši pravoslavni svedenik, osuđen 1936 god.od Okružnog suda u Bihaću radi utaje na četiri njegovo strogog zatvora,

4/ Okrivljeni ŠEGVIĆ HENRIK, sin pok.Mije, rogj.23.XI.1867 u Splitu katolički svedenik i prof.filologije, novodno neosudjivan,

5/ Okrivljeni ĐURIĆ STJEPAN, sin Luke i Jože r.Crišinić, rogj.11.V.19o4 u Zagrebu, rkt. vjere, Hrvat,tesarski radnik, oženjen,otac dvoje dje ce, pismen, novodno neosudjivan,

6/ Okrivljeni GUBERINA IVO, sin Petra i Jume r.Bujas, rogj.14.XI.1897 u Sibeniku, svršio teologija u Rimu, katolički svedenik i župnik, rkt. vjere, Hrvat, novodno neosudjivan,

7/ Okrivljeni ĐUPKOVSKI STJEPAN, sin pok.Teodore i Marije rogj.Ivanove pravosl.vjere, rodom iz Adijelo kraj Odese, rogj.2o.IX.1894, neoženj. u rkt.Ivanić, bivši paroh u Ivanić gradu, Jugoslav.državljanin,svršio duhovni seminar u Odesi i teologiju u Beogradu,udovac, otac dvoje djece novodno neosudjivan,

8/ Okrivljeni ŠUKAVINA IVAN, sin Martina i Marije, rođen 25.V.19o9 u Kalnjerovcu, oženjen, otac dva djeca, novodno neosudjivan,

9/ Okrivljeni LAZIĆ PETAR, sin pok.Nikole i pok.Dimitre, rogj.Vidić pravosl.vjere, Srbin, rogj.17.IV.1892 u Berletcam , opć.Lički Osik, drž.din.u penziji, jugosl.državljanin, oženjen, otac jedan dijete,novodno neosudjivan,

1o/ Okrivljeni ZIMKA Ivan, rogj . 11.IX.19o6 u Vacuri, Češka, Jugosl. državljanin, Husin, grko-katolik, neoženjen, župnik župe Sv. Ćirila i Metoda u Zg-u , novodno neosudjivan,

11/ Okrivljeni POPP FILIP, sin pok.Matije . rogj.27.III.1893 u Beburiji kraj Temuna, Jugosl.državljanin , svršio teološki filozofski i pravni fakultet, evangelički biskup u Zagrebu, posjeduje imovine, novodno neosudjivan,

12/ Okrivljeni VIJANT PETAR, sin Iveta i Kate rogj.18.IV.1911 u Sovidovi dima, , evangeličke vjere, postoler i agent, oženjen, otac jednga djeteta, novodno neosudjivan,

13/ Okrivljeni KUPFIĆ IGNAT, sin pok.Čehefa, rogj.1876 us Zepču , Islamske vjere, svršio Serijateku školu, civilni sudac i mufitija, novodno neosudjiv van,

14/ Okrivljeni SEKULIĆ DIMITRIJE, sin pok.Filipa rogj.16.IX.1898 u Češkom /Donska oblast/, bivši pravosl.svedenik, novodno neosudjivan,

NA »KAZNU SMRTI STRIJELJANJEM, TRAJAN GUBITAK GRAĐANSKE ČASTI I KONFISKACIJU IMOVINE« 29. LIPNJA 1945. OSUDIO GA JE KAPETAN VLADO RANOGAJEC KOJI JOŠ IMA ULICU U GRADU ZAGREBU

Na momente je toliko bio zaokupljen hrv. nacionalnim radom, da se je činilo, da je književnost pustio po strani. Ali to nije bila istina. Svako preskakivanje na drugo polje rada on je to teško osjećao i jedno takovo stanje smatrao samo provizornim, kako je to bilo i onda, kada se je u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj primio pročelnika ministarstva bogoštovlja. On je bio svjestan da je pozvan za teže i idealnije stvari, a toga su bili još više svjesni drugi, kada su mu nudili docenturu za hrv. književnost na zagrebačkom sveučilištu.

Pišući u svojoj spomenutoj studiji o smrti Jakše Čedomila na jednome mjestu A. R. Buerov doslovno veli: »Svoje tajne i dojmove ponio je sa sobom u grob.« To je napisao aludirajući na još do danas posve nerazjašnjeni nagli prestanak pisanja Jakše Čedomila. To isto možemo ponoviti o pokojnom A. R. Buerovu obzirom na njegove mlade godine, u kojima nas je ostavio. Pa ako je on pozdravio u Jakši Čedomilu osnivača moderne hrv. kritike, to mi danas bez trunka oklijevanja možemo pozdraviti u A. R. Buerovu modernog hrv. kritičara – kao do kraja neočitovanu tajnu, koju je sa sobom zakopao u neznan grob. U vrijeme, kada se je odigrala totalna i tragična pogibija fratara na Širokom Brijegu te njezini odjeci kao krvava sablast dopirali do Zagreba, prvi je bio A. R. Buerov, koji je te još nejasne glasove sakupio i formulirao preko zagrebačke štampe i radija dajući tako prvi sigurni i službeni publicitet o tragediji te komemorirajuće žrtve. U razmaku od jedne petgodišnjice mi sada vidimo, da je on u toj svečanoj komemoraciji – a da možda nije ni slutio – komemorirao svoju vlastitu smrt, koja je uslijedila tek poslije par mjeseci. Ipak ovo nekoliko posmrtnih redaka njegovoj idealnoj uspomeni ne će biti na teret.

Danica, Chicago, siječanj 1951., str. 5. ✍

Iz sadržaja

IZ LJETOPISA 4
STRATIŠTA 26
POBIJENI 29
GLAS O MUČENIŠTVU 31
GLAS O ČUDESIMA 40
ODJEK U PUKU 41
DJELA POBIJENIH 42
NATJEČAJ 43
POVIJESNE OKOLNOSTI 50
PODLISTAK 51

STOPAMA POBIJENIH

glasilo Vicepostulature postupka mučeništva »Fra Leo Petrović i 65 subraće«, XVIII., 1 (33), Široki Brijeg, siječanj – lipanj, 2025.
Broj zaključen 31. prosinca 2024.

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK:
fra Miljenko Stojić, vicepostulator

LEKTURA I KOREKTURA:
Zdenka Leženić

ADRESA:
Kard. Stepinca 14, 88220 Široki Brijeg
Avenija G. Šuška 2, 10040 Zagreb

VEZA:
tel.: +387 39 700-325
faks: +387 39 702-936
e-pošta: mostar@pobijeni.info
internet: www.pobijeni.info

GRAFIČKI PRIJELOM I TISAK:
FRAM-ZIRAL, Mostar

GLASILO IZLAZI POLUGODIŠNJE:
siječanj i srpanj
Stare brojeve, osim ovoga posljednjeg, možete u pdf obliku preuzeti sa stranica portala pobijeni.info u poglavlju Izdavaštvo.

CIJENA POJEDINOG PRIMJERKA:
3 KM; 1,5 EUR

GODIŠNJA PRETPLATA (S POŠTARINOM):
BiH 8 KM; HR i EU 9 EUR; CH 9 CHF; SAD 14 USD; Canada 14 CAD

SLANJE PRETPLATE, DOBROVOLJNIH PRILOGA...:
a) poštanskom uputnicom
b) UniCredit Bank d.d. Mostar; Korisnik: Hercegovačka franjevačka provincija; Svrha: prilog Vicepostulaturi
tekući račun: 3381602276649744
devizni račun:
IBAN: BA393381604876650839
SWIFT: UNCRBA22

ISSN: 1840-3808

Urednikova riječ

FRA MILJENKO STOJIĆ

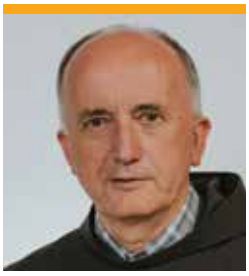

Dragi čitatelji!

Nakon punih godinu dana opet smo pred vama. Pripremali smo ubrzano pokretanje ovoga našega postupka na biskupijskoj razini, što će, nadamo se, uskoro uslijediti. U sljedećem broju bit će više o svemu. A ovomu broju povećali smo broj stranica kako bismo nadoknadili neizlaženje *Stopama pobijenih* u srpnju.

Dovršavaju se polako spomen-orgulje na Širokom Brijegu u čast hercegovačkih pobijenih franjevaca. Ako Bog da, jednoga dana bit će one ne samo u Gospinu svetištu nego i u svetištu hercegovačkih franjevačkih mučenika. Naravno, kada ih Crkva proglasi takvima. Sada ustrajno skupljamo svjedočanstva i dokumente da bi se to što prije dogodilo. Stoga koristimo i ovu priliku zamoliti sve vas koji nešto znate da nam to što prije dojavite. Nema veze ako ste to nekada već rekli nekom svećeniku, možda to nije došlo do Vicepostulature. Isto tako nemojte razmišljati da to što znate nije tako važno. Možda baš to upotpuni mozaik kojemu je nedostajao samo taj kamenčić.

Nastavljamo i s vanjskim uređivanjem mjesta gdje su ubijeni franjevci na Širokom Brijegu jer je uprava Hercegovačke franjevačke provincije, na čelu s provincijalom fra Slavkom Soldom, Široki Brijeg već početkom ovoga stoljeća proglasila središnjim žrtvoslovnim mjestom Hercegovačke franjevačke provincije. Ubijeni franjevci, naime, ili su rođeni na Širokom Brijegu, ili su na njemu službovali, ili su tu stjecali školsko znanje. Nije stoga čudno da puk sve pobijene hercegovačke franjevce štuje kao Širokobriške mučenike te se obično utječe svima njima bez obzira na to gdje su ubijeni.

Da, važna su nam i svjedočenja o milostima, možda čudima, koja je netko dobio po njihovu zagovoru. Znamo da naš narod nije naučio o tome previše brinuti zbog hude povijesti u kojoj se sve donedavno nalazio. Ali sada je drugo vrijeme. Stoga častimo svoje mučenike, pričajmo o njima i neka nam budu uzorima.

Mir vam i dobro!

Dekret pape Urbana VIII.

Uskladu s dekretom pape Urbana VIII. i uredbom II. vat. sabora izjavljujemo da ne želimo preteći sud Crkve kome se potpuno podvrgavamo. Riječi »mučenik«, »mučeništvo«, »čudesa« i slično imaju u ovom glasilu samo vrijednost ljudskog svjedočenja.

»Prema odredbama vrhovnog svećenika Urbana VIII., zabranjeno je da sluga Božji, bez prethodnog dopuštenja Svete Stolice, bude predmetom javnoga crkvenog štovanja. Te odredbe nipošto ne priječe privatnu pobožnost sluzi Božjem, niti spontano širenje njegova glasa svetosti ili mučeništva i znakova. (čl. 117, § 1. i 2.)

Ako nije pronađeno nepropisno štovanje, biskup ili njegov ovlaštenik pristupa sastavljanju izjave o neiskazivanju štovanja, tj. izjave kojom se potvrđuje da se odluke Urbana VIII. poštuju. (čl. 119, § 1.)«

Iz Upute *Majka Svetaca*